

Baxtiyorova Nozima

Uzbekistan State World Languages University
Foreign language and literature: 3rd English faculty
3rd year student
Supervisor: PhD, Associate professor
Karimov Ulugbek Nusratovich

MING QUYOSH SHU'LASI: CHIDAMLILIK VA AYOLLARNING KUCHI HAQIDAGI ERTAK

Annotatsiya: Xolid Husayniyning “Ming quyosh shu’lasi” Afg‘onistonning notinch tarixi fonida sevgi, fidoyilik va chidamlilikning kuchli kashfiyotidir. Ikki ayol, Mariam va Layloning bir-biriga bog‘langan hayoti orqali romanda gender tengsizligi, zulm va patriarxal jamiyatdagi ayollar birdamligining mustahkamligi mavzulari yoritilgan. O‘nlab yillar davom etgan siyosiy mojarolar, jumladan, Sovet istilosi va Tolibon hukmronligi qarshisida tasvirlangan roman urushning afg‘on ayollariga ta’sirini yorqin tasvirlaydi. Husayniyning hikoyasi nafaqat ayollarning kurashlarini insoniylashtiradi, balki ta’lim, onalik va do’stlikning o’zgartiruvchi kuchini ham ta’kidlaydi. Umid, omon qolish va erkinlikka intilish haqidagi universal mavzular bilan “Ming quyosh shu’lasi” asari inson ruhining bardosh berish qobiliyatining ta’sirchan va abadiy aks ettirilishi bo’lib qolmoqda.

Kalit so‘zlar: Ming quyosh shu’lasi, Xolid Husayniy, afg‘on ayollari, Chidamlilik, patriarxat, ayollar birdamligi, gender tengsizligi, onalik, Afg‘onistondagi urush, zulm, vakolat berish, omon qolish, ta’lim, qurbonlik.

Xolid Husayniyning “Ming quyosh shu’lasi” asari Afg‘onistonning shov-shuvli tarixi fonida insoniy holatning mohirona tadqiqidir. 2007-yilda nashr etilgan roman ikki ayol, Mariam va Layloning sevgi, yo‘qotish, zulm va patriarxal jamiyatda omon qolish kabi bir-biriga bog‘langan hayotini tasvirlaydi. O‘zining boy syujeti va chuqur hissiy teranligi bilan “Ming quyosh shu’lasi” asari butun dunyo bo‘ylab kitobxonlar qalbini zabt etib, afg‘on ayollarining o‘ta og‘ir qiyinchiliklarga chidamliligini yoritib berdi.

Roman 20-asr oxirida Afg‘onistonda sodir bo‘lgan voqealarning o‘ttiz yillik tarixini o‘z ichiga oladi: 1970-yillarda Sovet qo‘shinlari bosqinidan tortib Tolibon rejimining yuksalishi va qulashigacha. Husayniy siyosiy notinchlikni shaxsiy hikoyalar bilan mohirlik bilan aralashtirib, o‘quvchilarga urush, tuzum o‘zgarishlari va jamiyatdagi g‘alayonlarning bevosita shaxslarga, xususan ayollarga qanday ta’sir qilishiga guvoh bo‘lish imkonini beradi. Afg‘onistonning ko‘pincha din va siyosat bilan mustahkamlangan uzoq yillik madaniy me’yorlari ayollarga qat’iy rollarni belgilaydi. Romanda ayollarni kamsitish, majburan turmush qurish va oiladagi zo‘ravonlikka duchor bo‘lgan jamiyatning og‘ir haqiqatlari fosh etiladi. Shu bilan birga, u shunday zolim sharoitlarda ham ayollar qanday qilib kuch, hamjihatlik va omon qolish irodasini topishi mumkinligini ta’kidlaydi.

Mariam va Laylo: Og‘riq va umidning parallel hayoti

Ikki markaziy qahramon - Mariam va Laylo turli xil ijtimoiy holatdan kelib chiqqan, ammo vaziyatga qarab o‘zlarini bir-biriga bog‘laydilar. Boy ota va xizmatkor onaning nikohsiz tug‘ilgan qizi Mariam sharmandalik, rad etish va bo‘ysunish bilan ajralib turadigan hayotga duch

keladi. Uning otasi, boyligiga qaramay, uni o'z uyidagi qonuniy o'rnini inkor etib, uni hissiy jihatdan yarador va yolg'iz qoldiradi.

Mariamning hayoti 15 yoshida Rashid ismli yoshi kattaroq, shafqatsiz odamga turmushga chiqqach, yanada fojiali bo'ladi. Uning nikohi ayollar duch keladigan odatiy zulmni ramziy qiladi va uning farzand ko'rishga qodir emasligi esa, uning ahvolini yanada yomonlashtiradi, bu esa yillar davomida zo'ravonlik va xo'rliklarga olib keladi.

Laylo esa Kobuldagi ilg'or oiladan. U nafaqat yaxshi ta'lim olish imkoniyatiga ega, balkim an'anaviy gender rollaridan tashqari kelajakka umid qilib, imkoniyatlar hissi bilan o'sadi. Biroq, urush vayronalari undan hamma narsani oladi - ota-onasi bombardimonda halok bo'ladi va u tartibsizlik dunyosida yolg'iz qoladi. Homilador va umidsiz bo'lgan Layloni Maryam va Rashid qo'lga olishi bilan ularning taqdiri to'qnash keladi. Taranglik bilan boshlangan munosabatlar kuchli rishtaga aylanadi. Turli xil tarbiyalarga qaramay, ikkala ayol ham zulmning umumiy tajribasini baham ko'radi va ular oxir-oqibat bir-birlarining kuchida taskin topadilar.

Chidamlilik va hamjihatlik: Romanning asosiy mavzularidan biri ayollarning og'ir qiyinchiliklarga chidamliligidir. Maryam ham, Laylo ham aql bovar qilmaydigan azob-uqubatlarga chidadi, lekin ular omon qolishdi va bir-birlarini himoya qilish va qo'llab-quvvatlash yo'llarini topishadi. Ularning do'stligi Rashidning shafqatsizligidan va ularni kuchsiz saqlashga intilayotgan kattaroq jamiyat tuzilmalaridan ustundir.

Husayniy patriarxatning keng tarqalganligini va uning halokatli oqibatlarini ko'rsatadi. Rashid afg'on jamiyatida hukmronlik qiladigan zaharli erkaklikni o'zida mujassam etgan - u nazoratchi, zo'ravon va chuqur misogynist. Uning xarakteri orqali roman ayollarga qanday qilib avtonomiyaga ega bo'lmagan mulk sifatida qaralishini ko'rsatadi.

Onalik mavzusi ikkala ayolning hayotida markaziy o'rinni egallaydi. Farzandli bo'la olmagan Maryam o'zining yetarli emasligini his qiladi, Layloning esa farzandlariga bo'lgan muhabbati uning harakatlantiruvchi kuchiga aylanadi. Onalik ham zaiflik, ham kuch manbai sifatida tasvirlangan. Mariam tug'gan onasi bo'lmasa ham, Layloning hayotida onalik rolini o'z zimmasiga oladi va bu onalik nafaqat tug'ish, balki sevgi, qurbonlik va g'amxo'rlik bilan belgilanishini ko'rsatadi.

Romandagi ulkan fojiaga qaramay, Husayniy umid va qutqarish uchun joy qoldiradi. Maryamning Layloning ozodligi uchun qurbonligi - bu uning hayoti davomida uni zulm qilgan kuchlarga qarshi chuqur sevgi va qarshilik harakatidir. O'zining fidokorona harakati orqali u vakolat va qadr-qimmat tuyg'usini tiklaydi.

“Ming quyosh shu'lasi” nafaqat ta'sirchan hikoyalari, balki afg'on ayollarining ta'sirchan tasviri bilan ham diqqatga sazovordir. Husayniyning hikoyasi Afg'onistondagi ayollarning ichki dunyosini - istaklari, qo'rquvlari va orzularini ochib berish uchun stereotiplardan tashqariga chiqib, kurashlarini insoniylashtiradi.

17-asr fors shoiri Soib Tabriziy qalamiga mansub roman nomi afg'on ayollarining zo'ravonlik va jabr-zulmlarga qaramay, bardavom go'zalligi va matonatini ifodalaydi. She'rdagi “ming quyosh shu'lasi” kabi Maryam va Laylo ham o'z sharoitlari zulmatidan nur sochadi.

Husayniyning yorqin tasvir va hissiy chuqurlikdan foydalanishi o'quvchilarga uning qahramonlariga hamdard bo'lishga va adolatsizlik hamda qat'iyatlilikning kengroq mavzulari haqida fikr yuritishga imkon beradi. Uning nasri sodda bo'lsa-da, o'z qahramonlarining qalbi va ongiga o'quvchilarni o'ziga tortadigan ulkan hissiy yuk.

“Ming quyosh shu’lasi” gender tengsizligi, inson huquqlari va urushning tinch aholiga, ayniqsa ayollarga ta’siri haqida suhbatlarga chuqur ta’sir ko’rsatdi. Afg’on ayollarining kurashlari ko’pincha e’tibordan chetda qolgan yoki noto’g’ri tushunilgan dunyoda roman ularning kuchi va jasoratiga oydinlik kiritadi.

Roman shuningdek, o’zining hayajonli yozuvi va kuchli hikoyasi uchun maqtovga sazovor bo’lgan muhim tanqidlarga sazovor bo’ldi. U bir necha tillarga tarjima qilinib, sahnaga moslashtirilib, qamrov doirasini yanada kengaytirdi.

Ovozsizlar uchun ovoz: Xolid Husayniyning ishi afg’on ayollarining ovozi kuchaytirib, ularga dunyoda ko’rinishini beradi, bu esa ularni ko’pincha urush statistikasi yoki zulm timsollarini qisqartiradi. “Ming quyosh shu’lasi”da ular to’liq anglab yetilgan shaxslar - murakkab, nuqsonli va chuqur insonlardir. Husayniy qahramonlarning shafqatsizligini tasvirlashdan qochmaydi, balki ularning sokin qahramonligini ham nishonlaydi. Mariam va Layloning hikoyasi orqali o’quvchilarni mojaro zonalarida son-sanoqsiz ayollar boshdan kechirayotgan kundalik kurashlarga guvohlik berishga taklif qilinadi, bu esa shaxsiy hayotni chuqur siyosiy qiladi.

Bu, ayniqsa, afg’on ayollarining ahvoli haqidagi global suhbatlar davom etayotgan bir paytda muhim ahamiyat kasb etdi. Kitob nashr etilgandan keyingi yillarda Afg’oniston mojarolar ichida qolayotgani bois, mintaqadagi ayollarning ahvoli, ayniqsa, so’nggi yillarda Tolibon harakatining qayta tiklanishi bilan ko’pincha diqqat markazida bo’ldi. Kitob fantastik bo’lsa-da, o’quvchilar Afg’onistondagi, ayniqsa repressiv rejimlar ostida yashayotgan ayollar hayotining murakkab va mashaqqatlarini yaxshiroq tushunishlari mumkin bo’lgan ob’ektivga aylanadi.

Hikoyadagi erkaklarning roli: romanda birinchi navbatda ayollarning kechinmalariga e’tibor qaratilgan bo’lsa- da, ushbu kitobda erkaklarning o’rni ham katta. Rashid asosiy antagonist - shafqatsiz, zolim shaxs bo’lib, uning harakatlari nazoratsiz erkak hokimiyatidan kelib chiqadigan zo’ravonlikni aks ettiradi. Biroq, Husayniy, shuningdek, Rashidning zaharliligiga qarshi fikrni taklif qiladigan Layloning bolalikdagi sevgisi Tariq kabi qahramonlarni ham o’z ichiga oladi. Tariq mehribon va hurmatli bo’lib, Laylo va Maryam dunyosining ko’p qismini belgilaydigan zo’ravon patriarxatdan keskin farq qiladigan fazilatlardir. Bu yonma-yon hamma erkaklar ham ayollarga zulm qilishda ishtirok etmasligini ta’kidlaydi va munosabatlarda hamdardlik, hurmat va tenglik muhimligini ta’kidlaydi. Rashid va Tariq o’rtasidagi qarama-qarshilik tizimli patriarxiya oddiy erkaklarning yomonligi haqida emas, balki jamiyat tuzilmalari erkaklar hukmronligini qanday qo’llab-quvvatlashi va davom ettirishi haqida ekanligini kuchaytiradi.

Ta’limning ahamiyati: “Ming quyosh shu’lasi” kitobidagi yana bir asosiy mavzu ta’limning o’zgartiruvchi kuchidir. Nisbatan ilg’or oilada ulg’aygan Layloni otasi ilm olishga undaydi va porloq kelajak orzu qiladi. Ta’lim erkinlik, imkoniyatlar va Maryam kabi ayollar tuzoqqa tushib qolgan zulm davrlaridan chiqish imkoniyatini ifodalaydi. Romanda ayollarga ta’lim berishdan voz kechish nafaqat shaxs, balki butun jamiyat uchun yo’qotish ekanligi ta’kidlanadi. Husayniyning ta’kidlashicha, ayollarga zulm, xususan, ta’limni cheklash orqali kengroq jamiyat nazoratini saqlab qolish vositasidir. Bu mavzu, ayniqsa, afg’on ayollari va qizlari ta’lim olishda, ayniqsa, buni aniq taqiqlovchi rejimlarda duch keladigan haqiqiy hayotdagi kurashlarni hisobga olsak, ayniqsa o’tkirdir.

“Ming quyosh shu’lasi” ning eng yorqin jihatlaridan biri bu Maryamning xarakter sifatidagi evolyutsiyasidir. Romanning boshida u passiv bo’lib, jamiyat unga harom (noqonuniy bola) sifatida qo’ygan sharmandalikni o’ziga singdiradi. U azob-uqubatlarni tug’ilishi va tarbiyasining tabiiy natijasi sifatida qabul qiladi. Biroq, roman davom etar ekan, Maryam o’zining ichki kuchini, ko’p qismini Laylo bilan bo’lgan munosabatlaridan topa boshlaydi. Uning Layloni himoya qilish uchun Rashidni o’ldirgan so’nggi itoatsizlik harakati nafaqat omon qolish harakati,

balki o'zining qadr-qimmatini va vakolatini tasdiqlashdir. Uning o'limida u hayotining ko'p qismida uni chetlab o'tgan tinchlik va maqsad tuyg'usiga ega bo'ladi. Uning sharmandalikdan o'zini qadrlash sari sayohati romandagi eng kuchli yoylardan biri bo'lib, uning qurbonligi Layloga zo'ravonliklardan qutulib, o'zi va bolalari uchun yangi hayot qurishga imkon beradi.

Adabiy fazilatlaridan tashqari, "Ming quyosh shu'lasi" kitobxonlarni harakatga chorlaydi. U gender tengsizligi, inson huquqlari va urushning tinch aholiga ta'siri kabi kengroq muammolar haqida fikr yuritishga undaydi. Roman bizga hamdardlik muhimligini va marginal va ezilganlar, xususan, avtoritar yoki patriarxal rejimlar ostida yashovchi ayollarni himoya qilish zarurligini eslatadi. Romanning ta'siri sahifalardan tashqariga chiqadi, chunki u xayriya sa'y-harakatlarini, jumladan Husayniyning Afg'oniston xalqiga gumanitar yordam ko'rsatadigan Xolid Husayniy jamg'armasi bilan ishlashini ilhomlantirdi. "Ming quyosh shu'lasi" shunchaki hikoya qilib bermaydi; u o'quvchilardan ushbu hikoyaning haqiqiy dunyo oqibatlarini bilan shug'ullanishni va ular o'zgarishlarga qanday hissa qo'shishi mumkinligini ko'rib chiqishni so'raydi.

Chiqarilganidan beri "Ming quyosh shu'lasi" ham adabiyot, ham ijtimoiy sharh sifatida o'z ahamiyatini oshirib bordi. Xolid Husayniyning Afg'oniston va uning ayollari hayoti haqidagi tasviri madaniy va geografik chegaralarni ortda qoldirib, butun dunyo bo'ylab o'quvchilarda chuqur aks-sado berdi. Bu ko'plab o'quvchilar uchun avvalroq yangiliklar sarlavhalari va statistik ma'lumotlarga tushib qolganlarning hayotiga bir oyna berdi.

Kitobning muvaffaqiyati nafaqat uning hissiy chuqurligida, balki afg'on ayollari tajribasini insoniylashtirish qobiliyatida hamdir. Mariam va Layloning hikoyasi orqali butun dunyo bo'ylab kitobxonlar urush va qatag'onning inson hayotiga ta'sirini chuqurroq anglab, stereotiplar va siyosiy ritorikadan tashqarida ko'rish imkoniga ega bo'ldilar. Roman, ayniqsa, Afg'oniston haqidagi G'arb tushunchalari kontekstida muhim ahamiyatga ega bo'lib, jahon ommaviy axborot vositalarida ko'pincha noto'g'ri talqin qilinadigan yoki haddan tashqari soddalashtirilgan uning xalqi, ayniqsa, ayollarning nozik, hamdardlik bilan tasvirini taqdim etadi. Nashr etilganidan keyingi yillar davomida roman o'z dolzarbligini saqlab qoldi, ayniqsa Afg'onistonda ayollar huquqlari va siyosiy beqarorlik muammolari saqlanib qolgan. "Ming quyosh shu'lasi"ning jahon miqyosida qabul qilinishi uni inson huquqlari va gender tengligi haqidagi adabiy suhbatlarning muhim qismiga aylantirdi, shu bilan birga uning sevgi, chidamlilik va umid kabi universal mavzulari kitobxonlarning yangi avlodlari bilan bog'lanishda davom etishini ta'minlaydi.

"Ming quyosh shu'lasi" madaniy ta'siri adabiy olamdan ancha uzoqqa cho'zilgan. 2017-yilda roman Ursula Rani Sarma tomonidan San-Fransiskodagi Amerika Konservatoriyasi teatrida premyerasi bo'lib o'tgan sahna asariga moslashtirildi. Moslashuvchanlik romanning hissiy shiddatini sodiq aks ettirgani va Maryam va Laylo o'rtasidagi aloqani yorqin tasvirlagani uchun keng e'tirofga sazovor bo'ldi. Sahna versiyasi tomoshabinlarga jonli muhitda qahramonlarning xom his-tuyg'ularini boshdan kechirish imkonini beruvchi hikoyaga yangi hayot bag'ishladi. Moslashuv afg'on ayollari duch kelayotgan dolzarb muammolarga e'tibor qaratdi va hikoyaga boshqa muhitda yangi rezonans berdi.

Sahna moslashuvidan tashqari, "Ming quyosh shu'lasi" ham akademik va feministik doiralarda muhokamalarga sabab bo'ldi. U ko'pincha gender tadqiqotlari, Yaqin Sharq tarixi va mustamlakachilikdan keyingi adabiyot bo'yicha universitet kurslariga kiritiladi. Olimlar uning zulm, onalik va qarshilik mavzularini o'rganib chiqdilar, shuningdek, roman Afg'onistondagi patriarxal va siyosiy zo'ravonlik kesishganini qanday tanqid qilishini ko'rib chiqdilar.

Romanda ayollarning jamiyatdagi rolini o'rganish uni butun dunyo bo'ylab ayollar huquqlari haqidagi suhbatlar uchun asosiy toshga aylantirdi. Bu o'quvchilarni, ayniqsa ayollarni o'z jamiyatlari va ular duch keladigan muammolar haqida fikr yuritishga ilhomlantirdi. Zulm

qarshisida ayollar birdamligining kuchli tasviri qiyinchiliklarni yengishda o‘zaro yordam muhimligini eslatib turadi.

Xulosa: “Ming quyosh shu’lasi” ning abadiy merosi: ushbu asar inson ruhining kuch-qudratini yoritib turadigan teran va ta’sirli hikoya sifatida yodda qoladi. Xolid Husayniyning fojiaga bog‘langan, lekin sevgi va qat’iyat bilan birlashgan ikki ayol – Mariam va Layloning yorqin tasviri butun dunyo o‘quvchilarida o‘chmas iz qoldirdi. Romanda zulm, chidamlilik, sevgi va qurbonlik kabi mavzularni tadqiq etish adabiy kanonda o‘z o‘rnini mustahkamladi va kelgusi yillar davomida uning dolzarbligini ta’minladi. Afg‘oniston tarixi haqidagi mulohazadan ko‘ra ko‘proq, “Ming quyosh shu’lasi” ayollarning mustahkam kuchi, sevgining o‘zgartiruvchi kuchi va hatto eng qorong‘u paytlarda ham umid qilish imkoniyati haqida mulohaza yuritadi. Mariam va Laylaning hikoyalari ob‘ektivi orqali o‘quvchilar birdamlikning ahamiyati, adolatsizlikka qarshi turish zarurati va hamdardlikning o‘zgartiruvchi kuchini eslatib turadi. Bu roman nafaqat millat va uning xalqi haqida hikoya qiladi, balki insonning yashash, qutqarish qobiliyati va eng avvalo, muhabbat qobiliyatini abadiy eslatuvchi bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Xolid Husayniyning “Ming quyosh shu’lasi” (“ A Thousand Splendid Suns”) Nyu-York: Riverhead Books, 2007.
2. Soib Tabriziy, “Kobul”. Jozefina Devis tomonidan tarjima qilingan, “Osiyo adabiyoti xazinasi”, Jon D. Yohannan tomonidan tahrirlangan. Nyu-York: Meridian kitoblari, 1956 yil.
3. Ursula Rani Sarma “Ming quyosh shu’lasi: o‘yin”. Xolid Husayniyning romanidan olingan. 2017 yil.
4. Xolid Husayniy, “Xolid Husayniy fondi” <https://www.khaledhosseinifoundation.org> (kirish 2024-yil 25-sentabr).
5. E. M. Forster, “Romanning jihatlari: London: Edvard Arnold, 1927. (Hisoyat tuzilishi bo‘yicha tematik muhokama uchun havola qilingan.)
6. Afg‘oniston mustaqil inson huquqlari komissiyasi. “Afg‘onistonda ayollar va inson huquqlari”. Kobul: AIHRC, 2021. (Romanda tasvirlangan davrda Afg‘onistondagi ayollar huquqlariga kontekstli havolalar uchun.)
7. tkhf (<https://www.khaledhosseinifoundation.org/>) The Khaled Hosseini Foundation